

проф. Момчил Методиев, дн

АПОЛОГИЯ НА ОПТИМИЗМА

Уважаеми членове на настоятелството на НБУ,

Уважаеми членове на академичното ръководство,

Уважаеми абсолвенти,

Уважаеми родители, близки и приятели,

Когато бях поканен да изнеса настоящото слово първият въпрос, който възникна у мен, е как вие, абсолвентите и родителите, гледате на този ден. Какво си мислите за отминалото време в университета и как гледате на бъдещето, което предстои. И си спомних една песен, писана сякаш точно за такъв повод. Песен на една рок-група, която много харесвам и която се състои от младежи на вашата възраст. Групата се казва Coolden, а името на песента е *Терминал НЕ*. В песента, обърната и към родителите, се казва:

*Е, майко, никъде не пише
че ставаш Рокафелер с висше.
Ползвам диплома за книгоразделител,
а искаш да бъда народен будител*

*Нищо не излиза върху белия лист,
ще взема, майко, да стана програмист,
или в център за колове от девет до пет
да си купя билет за онзи самолет*

Припевът продължава:

*Не, не, не, аз не вярвам в Терминал 2
Стига с този нихилизъм
Дай ми малко оптимизъм*

И когато си припомних текста на тази песен, си помислих, че пред мен днес има две задачи. Първата е да ви убедя, че дипломата, която след малко ще получите, няма да бъде ползвана за книгоразделител. А втората ми задача е да ви дам „малко оптимизъм“.

Първата задача е лесна: днес пазарът на труда в България е такъв, че със сигурност дипломата, която след малко ще бъде в ръцете ви, много скоро ще ви свърши работа. Знаете го и вие, знаят го и вашите родители. Дори ще си позволите да договаряте бонуси, работно време или отпуски. Затова и не мисля да отделям време, за да ви убеждавам в ползата от тази диплома.

Мога единствено да вметна, че не винаги е било така. След като завърших университета през 1995 г. и стоях една година безработен, първата ми заплата по трудов договор, получена през ноември 1996 г., в месеците на хиперинфлация, се равняваше на 6 долара. Така че днес разлика има, и предполагам всички я осъзнават.

Ала втората задача, „да ви дам малко оптимизъм“, ми изглежда много по-трудна. Защо това е така?

Всички статистики сочат и доказват, че днес в България се живее по-добре от всяко друго време в нейната модерна история, вие сте граждани на Европа и имате свободата да пътувате, сравнявате своя начин на живот не с този на вашите родители, а с живота на вашите връстници по света. Ако гледаме само статистиката, днес всички би трябвало да бъдем оптимисти. Ала не сме.

Вие сте поколението, което премина през пандемията. След това дойде войната – нападението на Русия над Украйна, за която мнозина от вас изказаха своята гражданска позиция, за което съм благодарен. После дойде една друга война, заради която днес в много европейски и американски университети има напрежение и протести. Постоянно се говори за климатични промени, които ще доведат до климатичен апокалипсис. Всеки ден медиите ни информират за вече случили се, за реални и същински трагедии. Но те ни подготвят и за всякакви предстоящи, възможни, а понякога и въображаеми трагедии.

Има и още една причина да бъдем предпазливи към оптимизма. Моето поколение, това на вашите родители, е социализирано в условията на един фалшив оптимизъм. В училище и в университета ни обясняваха, че всичко най-хубаво е на една ръка разстояние. Обясняваха ни го с кух и празен език, който не звучеше убедително. Чувствахме, че ни лъжат, докато един ден лъжата стана ясна, тя се разпадна, а действителността се оказа далеч не толкова оптимистична. Това е допълнителна причина нашето поколение да е много скептично към израза на оптимизъм и винаги да го поставя под въпрос. Дори и когато нещата действително се развиват добре, дори и статистиката да ни убеждава в това, ние очакваме следващата криза.

Затова е основателен въпросът можем ли да бъдем оптимисти в информационна среда, която всекидневно повишава нашата тревожност?

За да отговорим на този въпрос, трябва да потърсим източникът на тази тревожност. Отговорът е в развитието на технологиите. Или по-точно обяснението е в масовизирането на информацията чрез новите технологии. Благодарение на тези технологии, на интернет и социалните медии, днес всяка трагедия, където е да се е случила по света, става много близка, видима и сетивна, тя въздейства пряко на нашите емоции. Дори и когато се опитваме да не ѝ обърнем внимание, тя остава някъде дълбоко в нашето съзнание. А за да предизвикаш нечие внимание днес, трябва да предскажеш предстояща криза. Предполагам са ви учили, че когато правите презентация, първо трябва да посочите проблем, който да предизвика емоционалната съпричастност на публиката, а след това да посочите решението на този проблем.

Днес изживяваме и се опитваме да преодолеем последиците от масовизирането на информацията. Познаваме добрите страни на новите технологии, но страдаме и от лошите. И основателно си задаваме въпроса дали въобще и как може да преодолеем това напрежение?

Без никакво съмнение, живеем в изключително време, но това не е първият случай на масовизиране на информацията или на „медийна революция“. На помощ тук ни идва историята. *Historia magistra vitae est*, „историята е учителка на живота“, е казал Цицерон. Щеше да бъде хубаво, ако беше вярно. Но макар и да не е съвсем вярно, историята все пак ни дава примери, въз основа на които можем да очертаем паралели и да потърсим отговори. Историята познава няколко такива етапа на масовизиране на информацията. Без да се връщам в дълбока древност, ще очертая само няколко.

Първият такъв технологичен поврат е изобретяването на книгопечатането (макар да не знам кога се появява книгоразделителят). Това се случва в средата на XV век, малко след голямата чумна епидемия в Европа. Книгопечатането преобразява света и прави възможен Ренесанса. Без новата технология за по-бързо разпространение на знание, всички шедьоври на Ренесанса, към които се връщаме и до ден днешен и в литературата, и в изобразителното изкуство, едва ли щяха да бъдат възможни. Книгопечатането обаче прави възможно разпространението и на идеята за близкия край на света, за апокалипсиса. Насрочва се дата, мнозина го очакват и се подготвят за него. А когато той не идва, намират се хора, които да го провокират. Малко по-късно това води и до религиозните войни, опустошили Европа през XVI век.

Вторият такъв технологичен поврат е индустриалната революция от XIX век. Тя води до повишаване на грамотността и образоваността, косвено спомага за комерсиализирането на знанието в смисъл, че творците могат да живеят и да се издържат от своето творчество. Това прави възможни и великите постижения в литературата и изкуството през XIX век, на които се радваме, цитираме и изучаваме и до днес. Но повишаването на информираността води и до появата на политическите идеологии, сред които има и такива, изпълнени с омраза, основани на чисто конспиративни теории. Такъв е примерът с появата на антисемитизма, описан от Умберто Еко в „Пражкото гробище“.

Третият такъв период на масовизирането на информацията е възходът на електронните медии през първата половина на XX век – киното, радиото, а малко по-късно и телевизията. Новите медии спомагат за раждането на нови начини за прекарване на свободното време. Позволяват на политическите лидери да достигнат до обществото. Пример за положителния ефект от тези нови технологии е филмът „Речта на краля“, в който британският крал, който има говорен дефект, трябва да се обърне към нацията в началото на войната срещу нацистка Германия. Но от същите технологии се възползват и тоталитарни водачи, които чрез тях разпространяват своята пропаганда, и така новите медии косвено спомагат за всички ужаси, сполетели Европа и света през XX век.

И *четвъртият* етап е нашата епоха, епохата на интернет и социалните медии. Те правят информацията достъпна и близка, внасят множество положителни промени в света, но и го

променят толкова бързо, че всички ние изпитваме споменатата тревожност. Тези технологии откриват възможности, но и ни изкушават да избягаме от настоящето, да се затворим в някое *времеубежище*, в някое въображаемо минало, което идеализираме и от което помним само доброто, но забравяме лошото. Само че „колкото по-малко памет имаме, толкова повече минало идва“, както казва героят на Георги Господинов в романа.

С една дума, всеки един етап от масовизирането на информацията, всяка медийна революция има своите положителни и своите отрицателни последици. Технологиата е неутрална. От човека зависи дали ще я използва за добро или за зло. Въпрос на лична и обществена зрялост е да съзнаваме отрицателните и да се възползваме от положителните страни на технологиата.

В това се състои нашата отговорност, на преподавателите, в това се състои и вашата задача, на студентите. Със сигурност си задавате въпроса дали наученото тук, в университета, ще ви служи и ще ви бъде от полза в бъдеще. Със сигурност съзнавате, че живеете и ще живеете в епоха на промени. Въпросът в днешния ден е дали сте подготвени за тези промени. Убеден съм, че в този университет всички преподаватели, всеки според силите си, се е опитал да ви подготви за тези предизвикателства. Не съм уверен, че сме успели да ви вдъхнем оптимизма, необходим, за да посрещнете тези предизвикателства. Не фалшивия оптимизъм от моето детство, а оптимизъм, основан на увереността какво знаете и можете, и на готовността да се възползвате от промените, които предстоят. Както и да използвате тези промени за нещо позитивно и градивно, както за себе си, така и за обществото, и така да предотвратите кризите, които мнозина предсказват. Историята съдържа множество примери, които показват, че в условията на променяща се информационна среда тези усилия могат да доведат до големи и позитивни промени.

Да се върнем в днешния ден. Песента, която споменах в началото, завършва така:

*Нямаме много, но имаме толкова,
колкото трябва да полетиш.
Налей ми гориво, покажи ми посоката,
колко ти трябва да полетиш?*

В какво се състои горивото, което вярвам сме успели да ви дадем в този университет?

Първото е изписано зад гърба ми, девизът на Нов български университет: *Ne varietatem timeamus* - да не се страхуваме от разнообразието.

Второто е това, че сме се постарали да ви научим как самите вие да продължите сами да се учите.

Надявам се, че сме успели. Ако това е така, имам основание да бъда оптимистичен. Имате основание и вие да бъдете оптимисти.

Пожелавам ви успех.